

Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur – ISAK
LiU Norrköping

A Wikiwiki Wikipedia

**- amatörernas klotter eller nutidens lättillgängliga och
tillförlitliga källa?**

Anna Olsen

Kandidatuppsats från programmet Kultur, samhälle, mediegestaltning

Linköpings universitet

Linköpings universitet, LiU Norrköping, 601 74 NORRKÖPING

Linköpings universitet

ISAK-Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur

ISRN: LIU-ISAK/KSM-G -- 09/18 -- SE

Handledare: Michael Godhe

Nyckelord: Wikipedia, deltagarkultur, web 2.0, interaktiva media

Sammanfattning

Wikipedia, ”den fria encyklopedin som alla kan redigera”, används mer och mer. Den är tillräckligt stor för att konkurrera med traditionella uppslagsverk som Encyclopedia Britannica eller Nationalencyklopedin. Den stora skillnaden jämfört med de traditionella uppslagsverken är dock att även de som inte är experter kan redigera och skriva artiklar. Wikipedia, som den ”vanlige internetanvändaren” kan påverka innehållet i, är en del av vad man kan kalla för deltagarkultur. Internetmediets struktur skapar förutsättningar för att användaren interaktivt ska kunna delta, och den här förutsättningen har hjälpt till att snabbt skapa ett stort uppslagsverk på internet. På grund av kritiken som riktats mot Wikipedia om huruvida det går att lita på uppslagsverket, undersöks i den här uppsatsen debatten kring vem som borde ha rätt att bestämma vad som ska få vara kunskap på Wikipedia och utifall det krävs ett tydligare regelverk kring hur kunskapsprocessen går till. Metoden som används är diskursanalys och resultatet visar att den traditionella synen på kunskap med expertis i fokus inte har spelat ut sin roll.

Innehållsförteckning

INLEDNING	5
<hr/>	
INLEDNING	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	6
TEORI OCH METOD	7
BAKGRUND	14
<hr/>	
VAD ÄR WIKIPEDIA?	14
VAD RÄKNAS SOM KUNSKAP?	16
VAD ÄR INTERNET?	17
DATORN OCH INTERNET SPRIDS TILL ALLMÄNHETEN	18
MATERIAL OCH UNDERSÖKNING	20
<hr/>	
WIKIPEDIAS EGNA IDEAL	20
TEORETIKERS DISKUSSION	23
ÖVRIGAS DISKUSSION	25
UNDERSÖKNING OCH ANALYS	31
SAMMANFATTANDE DISKUSSION	40
LITTERATURFÖRTECKNING	42
<hr/>	

Inledning

Inledning

”Sanningen ska göra er fria. Wikipedia är sanningen. Så ser det i alla fall ut i min omedelbara närhet år 2009. Fakta till skolarbetet, Wikipedia. Snabb allmänbildning om kaffesorter inför lunchdejen, Wikipedia. Inget ämne är för stort eller för litet.” Så låter det när krönikören Elina Blom från IDG beskriver uppslagsverket Wikipedia¹.

Mediet internet tillåter folkligt deltagande till skillnad från de traditionella medierna som inte gör det i någon större utsträckning. Det är vanligt att använda internet i Sverige idag – 2008 hade 81% av svenskarna över 16 år tillgång till internet hemma². Det är inte längre bara tidningar som gäller, utan bloggandet ger möjlighet till vem som helst att uttrycka sig offentligt. Vi läser tidningar på webben – och kan i viss mån interagera med dem. Vi deltar i gemenskaper av olika slag som t ex Facebook³ där vi interagerar med andra människor. Vi konsumerar via internet – och ger feedback på produkter. Internetanvändande bygger alltså på interaktivitet som bjuder in användaren att påverka innehållet, och likadant är det på Wikipedia.

Wikipedia är det största uppslagsverket i världen och vinner mer och mer mark bland användare⁴. Det har riktats kritik mot Wikipedia eftersom vem som helst får redigera – även amatören utan expertis. Ändå visar undersökningar som jämfört Wikipedia med andra etablerade uppslagsverk som t ex Encyclopedia Britannica, att skillnaden i mängden felaktigheter är marginellt större på Wikipedia, och därigenom försumbar⁵. Så om man skulle fråga både ”experter” och ”amatörer”, vem borde enligt dem ha rätt att bestämma vad som ska få vara kunskap på Wikipedia och krävs det tydligare regelverk kring hur kunskapsprocessen går till?

¹Elina Blom, 2009-08-17. ”Hur visste folk sanningen före wikipedia?” IDG. <http://www.idg.se/2.1085/1.241445/hur-visste-folk-sanningen-fore-wikipedia%20d%C3%A4rf%C3%B6r%20intressant>

²Olle Findahl, 2008. *Svenskarna och internet*. World Internet Institute. http://www.wii.se/publicerat/rapporter/doc_download/6-svenskarna-och-internet-2008.html

³Förklaring av Facebook: http://www.facebook-faq.se/facebook/vad_ar_facebook.htm, besökt 2009-11-01

⁴Folke Schimanski, 2008-06-13. ”Är Wikipedia att lita på?”. IDG. <http://www.idg.se/2.1085/1.167780>

⁵T ex har brittiska *Nature* gjort en undersökning uppger bl a BBC: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4530930.stm>, besökt 2009-11-01

Syfte och frågeställning

Materialet består av texter om Wikipedia, skrivna av bl a akademiker, journalister och Wikipedia själva. Dessa texter ställs emot varann i en diskussion där Wikipedias egna ideal är föremål för debatt. Det ses närmare på hur debatten uttrycks, vilka vanliga problem, argument och begrepp som används, och vem som säger vad och varför. Konsekvenserna av deras utsagor analyseras. De frågor debatten rör sig om är vem som borde ha rätt att skriva kunskapen på Wikipedia och huruvida det krävs ytterligare restriktioner i regelverket.

Verktyget för analys är så kallad diskursanalys. Ett par diskurser (olika synsätt) presenteras och ställs mot varann, och utsagornas konsekvenser gör det tydligt var de skiljer sig från varandra. Debattens frågor om vem som har rätt att skriva kunskap på Wikipedia och huruvida det krävs ytterligare restriktioner, fungerar som en ram som håller ihop diskurserna. Ramverket/ frågeställningarna benämns diskursordning, och inom varje ordning pågår en strid mellan de olika diskurserna som vill ge innehåll till debatten. Det här återkommer vi till i metoden i nästa avsnitt. Frågeställningarna är:

- Vilka diskurser och diskursordningar finns, vilka är dominerande, var är de eniga eller var pågår en strid?
- Finns det någon flytande signifikant, aktör som med visst ord eller uttryck visar på en viss typ av diskursordning?
- Argumenteras det utifrån särskild ideologi eller annat regelsystem som förklarar varför något sägs?
- Är det ”experternas sanning” eller de ”vanliga människornas påståenden” som får komma till tals? Och hur ser förhållandet ut debattörerna emellan – vem har makten?
- Vad händer när exempelvis universitetet tar sig an marknadens diskurser eller vice versa: vem genomdriver de främmande diskurserna, vilka diskurser ignoreras av de nya diskurserna och vilka blir konsekvenserna? (det finns alltså olika diskursordningar inom olika delar av samhället)
- Vilka konsekvenser får de olika utsagorna? (Krocken mellan diskurser gör det extra tydligt)
- Hur uttrycks debatten – vilka vanliga begrepp och argument används? Ordförråd, ordval, språkriktighet, metaforer?

Teori och metod

Som teori och metod används diskursanalys; en analys av den rådande diskussionen inom ett avgränsat område, där man föreställer sig att det finns en struktur för språket i för området särskilda mönster⁶. Nedan följer en presentation av diskursteori, för att få en bakgrund till teorin, sedan avslutas avsnittet med en avgränsning och sammanfattning där det preciseras vad som kommer att användas av diskursteorin i just den här analysen.

En diskurs är alltså ett bestämt sätt att tala om och förstå ett avgränsat område. Ett par huvudförutsättningar, så kallade socialkonstruktivistiska förutsättningar, att förhålla sig till vid en diskursanalys ringar Marianne Winther Jörgensen och Louise Phillips in; man bör ha en kritisk inställning till självklar kunskap – vi upplever kunskap genom att kategorisera världen, men det behöver inte vara objektiv sanning. Det är också viktigt att specificera historisk och kulturell prägel – våra världsbilder är präglade av vår kultur och kan också förändras över tid. Ytterligare förutsättningar är att förstå att kunskap blir till genom en social process – gemensamma sanningar byggs upp kollektivt och det skapas en kamp om vad som är sant och falskt, samt att sambandet mellan kunskap och handling är den konsekvens en viss teori eller världsbild får – en världsbild ser vissa handlingar som rimliga och andra som otänkbara och ger därför särskilda konsekvenser⁷.

Språket skapar representationer av verkligheten och verkligheten får betydelse med hjälp av diskurs. Jörgensen och Phillips förklarar detta genom exemplet översvämning; den är ett faktum och de som eventuellt drunknar gör det oavsett hur de förhåller sig till det, men när man ska börja beskriva hur man upplevt översvämningen kan det resultera i helt olika berättelser från olika människor. Språket är alltså inte en avspeglning av den redan existerande verkligheten. Språket är strukturerat i olika mönster och det rör sig inte om ett enda språk med dess betydelser utan flera parallella. Dessa mönster bevaras och förändras och vill man söka bevarandet och mönstren ska man göra det i de sammanhang som språket används i⁸.

Michel Foucault som var först med att på allvar utveckla diskursanalysen menar att sanningen är en konstruktion och olika kunskapsregimer anger vad som är sant och falskt. Han försökte

⁶ Marianne Winther Jörgensen och Louise Phillips. 1999. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur, s 7

⁷ Ibid, s 11

⁸ Ibid, s 15-18

finna strukturer för regimerna som t ex vad som över huvud taget var möjligt att säga, och reglerna för vad som sas vara sant och falskt. De historiska reglerna för diskursen sätter snäva gränser för vad som kan sägas, och de utsagor som kommer från en viss diskurs eller kunskapsregim är ofta ganska lika och upprepande. Foucault tillägger också i sitt senare arbete att makt inte hör samman med särskilda individer eller grupperingar, utan är spridd över olika sociala praktiker och bör betraktas som en produktiv kraft som inte har förtryck som uppgift. Makten skapar vår sociala omvärld. Alltså är också makt förbunden med diskurser, där det för varje diskurs krävs ett uteslutande av de utsagor som inte stämmer överens med diskursens synsätt.

Foucault menar att individen styrs av sin kultur och sitt språk när hon uttrycker sig. Med Foucaults lärare Louis Althusser kan man också säga att individen är starkt påverkad av en ideologi och dess representationssystem, språket ger henne en social position vilket också gör henne till en del av en viss ideologi. Jörgensen och Phillips tar här avstånd från att det bara skulle röra sig om en ideologi som Althusser beskriver, snarare är det flera parallella ideologier eller diskurser som eventuellt också kan ge motstridiga positioner⁹.

Nedan har jag avgränsat mig till Jörgensens och Phillips integrerade diskursanalys, som är en syntes av tre olika typer av diskursanalyser; diskursteori av främst Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, kritisk diskursanalys där ett huvudnamn är Norman Fairclough, och diskurspsykologi av bland andra Jonathan Potter och Margaret Wetherell. Det blandas inte in fler teorier än diskursanalys i undersökningen, utan det här får ses som en aspekt och ett försök till viss kartläggning. Den här typen av diskursanalys valdes ut eftersom den är konkret och det handlar om ett konkret material och den gör synteser av de olika teorierna som upplevs rimliga. I diskursanalys skiljer man alltså på studieobjektet och den bakomliggande strukturen, t ex då en politiker talar om sitt partis planer utifrån en politisk bakomliggande struktur. Med poststrukturalism kan man också säga att man kan smälta samman objektet och strukturen och se strukturen som något som återfinns i objektets praktik; dvs teorin är inte fast utan kan förändras och praktiken både reproducerar och transformerar den. Det innebär att även om man styrs utifrån en politisk ideologi, kan man trots det i sin verksamhet finna bättre alternativ i praktiken som sedan skriver om ideologin.

⁹ Marianne Winther Jörgensen och Louise Phillips, s 19-25

Diskursanalys används t ex med Faircloughs undersökning av växelverkan mellan objekt och struktur, där det undersöks hur konkreta texter bygger på tidigare betydelseformationer och vilka olika diskurser går att finna som reproduceras och förändras i texterna. Han undersöker t ex hur olika diskurser uttrycks i samma text, och om de uttrycks tillsammans eller blandas med andra i flera olika texter. Med diskurspsykologin, som är en särskild typ av diskursanalys, kan man också undersöka med särskilt fokus på var olika parallella diskurser krockar med varann. Diskurskrocken blir då strukturen som man tittar på tillsammans med objekten som uttrycker den.

I diskurskrocken blir det också viktigt att finna en diskursordning som sätter en ram för analysen. Diskursordningen betecknar de olika diskurser som kämpar om att få ge innehåll åt området på sina olika vis. Fairclough tenderar att dela upp dessa områden i institutioner, men understryker också att de kan fungera över dessa gränser. I en konkret undersökning kommer ordningen ofta vara tydligt avgränsad. När man undersöker olika konkurrerande diskurser inom samma område kan man ta reda på var någon av diskurserna är dominerande, var det råder strid mellan olika diskurser och var de är eniga. Då får man alltså fram var diskursen är stabil eller instabil. En ytterligare möjlighet är att undersöka hur fördelningen av diskurser ser ut, alltså är det ”experternas sanning” eller ”den vanliga människans åsikter” som får komma till tals?

Trots att man fokuserar på en särskild diskursordning i sitt projekt, kan man inte ignorera att det finns ett förhållande mellan olika diskursordningar. Det här sker särskilt när diskurser transporteras mellan olika ordningar, t ex om universitetet tar sig an diskurser från marknadens diskursordning. I det fallet kan man ställa sig frågor om vem som genomdriver de främmande diskurserna, vilka diskurser som ignoreras av de nya diskurserna och vad konsekvenserna blir av det.

Att avgränsa diskurser kan vara problematiskt. Utifrån tolkningen av begreppet diskurs som ett bestämt *sätt* att tolka världen eller delar av den, kan man sätta gränserna just där diskursen börjar uttryckas annorlunda och därför inte är en del av den. Men det här behöver inte alltid vara ett rättesnöre. När man till exempel ska försöka avgränsa en medicinsk diskurs, kan den rimligen vara uppdelad i många mindre diskurser eftersom det rimligen bör finnas olik tänkande här. Däremot om man vill ställa den medicinska diskursen i kontrast till den alternativmedicinska, kan det vara bättre lämpat att kalla den tidigare för just en medicinsk

diskurs. Diskursordningen kan i sin tur innehålla diskurser som sjukdomsbehandling eller läkarvetenskap.

Jørgensen och Phillips föreslår att avgränsningen görs strategiskt i förhållande till undersökningens syfte, så att man låter syftet bestämma vad som behandlas som en entydig betydelse. Det är viktigt att motivera sin avgränsning och man kan börja med att ta hjälp av annan litteratur som pekar ut särskilda diskurser. Arbetet med avgränsningen fortsätter sedan i materialet där dessa gränser skulle kunna komma att ändras.

Innehållet i diskurserna varierar självklart, men det grundläggande är målet att ta reda på hur delar av världen framställs och vilka sociala konsekvenser det får. Diskurserna framställer världen på ett visst sätt vilket tillskriver objekt särskilda egenskaper, de skapar också gränser mellan sant och falskt och gör vissa handlingar viktiga och andra otänkbara. Diskursen bygger alltså i den meningen det sociala. När man kartlägger krocken mellan olika diskurser blir de sociala konsekvenserna extra tydliga. De olika diskursernas tolkning, som alla på sitt vis strävar efter att få betraktas som sanning, får oss att undra vilka konsekvenserna skulle bli av att vi accepterar det ena eller andra synsättet.

Verktyg man kan använda när man gör en diskursanalys är exempelvis Faircloughs idé om att innehållets form också är viktigt i kommunikationen. Ordförråd, grammatisk uppbyggnad, metaforer osv är viktigt att titta på och han föreslår också metoder för en textnära analys, vilken vi återkommer till snart. Även diskursteorins så kallade flytande signifikant kan vara användbar. Då man finner en flytande signifikant, dvs en aktör som försöker tillföra visst innehåll, kan det indikera diskurser och ordningar. T ex kan signifikanten demokrati peka på en politisk diskursordning. Att signifikanten kallas flytande beror på att en enda diskurs inte har vunnit mark, utan att det pågår en strid mellan flera.

Ofta behöver man använda sig av också andra teorier än diskursanalytiska i sitt projekt, eftersom ett mångperspektivistiskt förhållningssätt gör att man i högre grad kan ta hänsyn till ett områdes komplexitet. När man använder sig av flera perspektiv krävs det att dessa sammanfogas på så vis att de inte är motstridiga och att man därför ignorerar de delar som inte är i samklang med den övriga teorin. Fairclough däremot, löser problemet genom att

hävda att den diskursiva praktiken inte är en integrerad del, utan endast *en* aspekt av ämnet och har precis som de andra teorierna en egen logik¹⁰.

Genom Faircloughs textanalys kan man kartlägga diskurser och underbygga sin tolkning. Han undersöker med flera olika verktyg bl a den interaktionella kontrollen, vilket innebär både förhållandet mellan olika talare och vem som bestämmer dagordningen i samtalet. Etos är ett ytterligare verktyg där man tar reda på hur identiteter blir till genom språk eller kroppsliga drag. Metaforer, ordval och språkriktighet kan man också undersöka. Textanalysen innehåller också begreppen transivitet och modalitet. Man undersöker transivitet när man kartlägger huruvida händelser och processer förbinds eller ej med subjekt och objekt. Sedan kan man ta reda på vilka ideologiska konsekvenser framställningsformer kan ha, t ex om man skulle utelämnat agenten när man beskriver en händelse, för att förmildra att någon står bakom en händelse. (T ex ”50 sjuksköterskor avskedades igår”, eller ”det var många avskedanden på sjukhuset”) Modalitet betyder sätt och då tittar man på hur mycket talaren instämmer i en sats (”det är kallt”, ”jag tycker att det är kallt”, ”kanske är det lite kallt”), vilket ger konsekvenser för sociala relationer och betydelsesystem – t ex vem som har makten eller vad som är sant och falskt¹¹.

Sammanfattning och avgränsning av metoden

För att sammanfatta teorin går det alltså att säga att språket skapar representationer som beskriver hur vi förhåller oss till något. Vi styrs av vår kultur och ideologi när vi uttrycker oss, och beskriver alltså därigenom vår kultur. Diskursen framställer världen på ett visst sätt vilket tillskriver objekt särskilda egenskaper, och det skapar också gränser mellan sant och falskt och gör vissa handlingar viktiga och andra otänkbara. Utsagor inom en viss diskurs är ganska upprepande, eftersom de bygger på en och samma ideologi, narrativet kan vara olika men slutsatsen densamma, annars skulle det ju inte röra sig om en och samma ideologi. Som människa kan man styras av flera kulturer och ideologier på samma gång. Angående förhållandet till kulturen eller ideologin har vi också konstaterat att vi både styrs av den och ibland också ändrar den genom att använda en annorlunda praktik.

Där det finns diskurskrokar syns det tydligare vilka olika diskurser som går att avgränsa. Diskursordningen som indikerar ett visst förhållande mellan de olika diskurserna synliggörs

¹⁰ Winther Jörgensen och Phillips, s 131-142

¹¹ Ibid, s 87

också här. I en konkret undersökning kommer ordningen ofta vara tydligt avgränsad. När man undersöker olika konkurrerande diskurser inom samma område kan man ta reda på var någon av diskurserna är dominerande, var det råder strid mellan olika diskurser och var de är eniga. Då får man alltså fram var diskursen är stabil eller instabil. Man kan också leta efter huruvida det är experter eller "vanliga människor" som får uttrycka sig, och hur det går till när en diskursordning förs över från en institution till en annan. Syftet med den här undersökningen är som vi har konstaterat att kartlägga en del av debatten om Wikipedia. Frågeställningarna om vem som borde ha rätt att bestämma kunskapen på Wikipedia och huruvida det krävs ytterligare restriktioner är diskursordningar där debattörernas institutioner kan agera diskurser i viss grad, även om vi senare kommer se att det finns också en annan uppdelning av diskursordningar.

Innehållets form är en del av hur innehållet uppfattas och tas emot, därför undersöks också på hur påståenden faktiskt uttrycks genom ordförråd, metaforer mm. Flytande signifikant är en aktör som genom uttryck pekar på en särskild diskursordning, exempelvis pekar ordet demokrati på en politisk ordning. Makt skapar omvärlden och bör tas upp i en kartläggning av diskurser och diskursordningar. Den interaktionella kontrollen undersöker förhållandet mellan olika talare och vem som bestämmer talordningen vilket visas t ex genom transivitet och modalitet som alltså handlar om det egna avstånd till vad som sägs. Frågorna är, som vi också har konstaterat i syfte och frågeställning:

- Vilka diskurser och diskursordningar finns, vilka är dominerande, var är de eniga eller var pågår en strid?
- Finns det någon flytande signifikant, aktör som med visst ord eller uttryck visar på en viss typ av diskursordning?
- Argumenteras det utifrån särskild ideologi eller annat regelsystem som förklarar varför något sägs?
- Är det "experternas sanning" eller de "vanliga människornas påståenden" som får komma till tals? Och hur ser förhållandet ut mellan debattörerna emellan – vem har makten?
- Vad händer när exempelvis universitetet tar sig an marknadens diskurser eller vice versa: vem genomdriver de främmande diskurserna, vilka diskurser ignoreras av de nya diskurserna och vilka blir konsekvenserna? (det finns alltså olika diskursordningar inom olika delar av samhället)

- Vilka konsekvenser får de olika utsagorna? (Krocken mellan diskurser gör det extra tydligt)
- Hur uttrycks debatten – vilka vanliga begrepp och argument används? Ordförråd, ordval, språkriktighet, metaforer?

Ursprungligen hade också transivitet (hur starkt förhållandet uttrycks mellan aktören och en handling) och modalitet (hur starkt eller ej det uttrycks att talaren instämmer i sitt påstående) tänkts undersökas eftersom de kan användas för att ta reda på sociala maktförhållanden och ideologiska beskrivningar utifrån den egna kulturen eller ideologin. Det har dock strukits eftersom det i undersökningen ändå blir tydligt nog i förhållande till syftet vilka det är som har makten i diskussionen.

Bakgrund

Vad är Wikipedia?

”Den fria encyklopedin” som communityn¹² och uppslagsverket Wikipedia kallar sig, är uppbyggd med tanken att vem som helst ska kunna redigera. Wikipedia har fria licenser och skrivs av många volontärer på många olika språk. En av de grundläggande sakerna med Wikipedia är att det bygger på fria licenser. Man kan kopiera, modifiera, och redistribuera också modifierat material. När man säger att Wikipedia är fritt handlar det alltså inte i första hand om att det är gratis utan att det är fritt att använda¹³. Själva namnet är en sammanslagning av encyclopedia och wikiwiki som på hawaiianska betyder väldigt snabb¹⁴.

Vid en första anblick kan det tyckas vara en anarki, men i själva verket finns det administratörer som har rätt att bestämma bl a vad som ska publiceras och inte. Wikimedias ordförande Lennart Guldbbrandsson beskriver tre olika grundläggande typer av användare; inloggade anonyma användare som redigerar och diskuterar, inloggade användare med egen sida, bevakningslista, möjlighet att ladda upp bilder och redigera också halvlåsta artiklar, samt administratörer som kan radera, blockera användare, låsa artiklar och redigera dessa, återställa artiklar, och redigera specialsidor. Mindre än en procent av svenska Wikipedia skriver hälften av artiklarna och det är dessa redigerare som engagerar sig mest i Wikipedia. För att komma upp i den andra hälften av artiklar är Wikipedia också beroende av de som gör bara en eller ett par redigeringar. Administratörerna har inte fler skyldigheter än andra användare och administratörerna är inte någon redaktion – det finns ingen redaktion utan alla som skriver på Wikipedia gör det frivilligt¹⁵.

Övriga användare, fortsätter Guldbbrandsson, är ”robotarna/ bottarna” som går igenom ett stort antal artiklar på kort tid med hjälp av en så kallad bot eller program. Man kan också använda programmen för att kategorisera eller länka. ”IP-kontrollanterna” klargör om det i diskussioner kommer flera inlägg från två eller flera användarkonton på samma adress, för att

¹² En online community är en avgränsad del (ett litet samhälle) av internet, ofta med särskilt intressefokus, som t ex Wikipedia. Netlingos förklaring: <http://www.netlingo.com/word/online-community.php>, besökt 2009-11-01

¹³ Wikipedia, den fria encyklopedin, http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page, besökt 2009-11-01

¹⁴ Lennart Guldbbrandsson. 2008. *Så fungerar Wikipedia – allt du behöver veta om hur man bidrar, om kritiken och kvalitetssatsningarna*. Malmö: Hexa förlag, s 15

¹⁵ Guldbbrandsson, s 44-48

skapa en mer rättvis diskussion. ”Byråkrater” utser nya administratörer. Internationellt har vi också ”stewards” och ”utvecklare” som sysslar med användarrättigheter (kan avsätta administratörer) respektive är programmerare som gör uppgraderingar, förbättrar och reparerar hård- och mjukvara. Det finns också en presskontakt som står lite utanför organisationen och förmedlar nyheter till media. På svenska Wikipedia är det Guldbrandsson som har det ansvaret. När det finns så många som ska enas om vad som faktiskt publiceras uppstår förstås konflikter, vilka generellt kan sägas, löses genom att man arbetar sig fram till konsensus. Mer om konfliktlösning återkommer vi till i materialet på nästa sida där Wikipedias ideal presenteras.

Enligt Yochai Benkler, verksam vid Yales universitet, krävs det decentralisering för att underhålla en effektiv social kunskapsproduktion av det här slaget. Man hindras inte längre av tunga investeringar för att trycka eller sända tv, och kreativitet och redan publicerad information är det enda som krävs för att skapa och tillgängliggöra ny information. Att många skriver utan ekonomisk ersättning tycker Benkler inte kommer som någon överraskning, eftersom det är som att räcka grannen en hjälpare hand. Lyckade produktioner i grupp organiseras så att bidrag från många olika slags människor kan produceras på olika ställen i varierande mängd och oberoende av varandra. Vad som är avgörande för hur många och vilka slags bidrag som skapas till projektet är om de kan delas upp i mindre bitar och hur små de olika bitarna kan vara¹⁶.

¹⁶ Yochai Benkler. 2006. *Wealth of Networks, How Social Production Transforms Markets and Freedom*. Yale University Press, s 35-132

Vad räknas som kunskap?

Det har skett en rad informationsrevolutioner genom tiderna: talspråket, skriftspråket, tryck eller massmedia (böcker, tidningar, radio, tv), och nu senast interaktiva media eller internet. Det handlar om att byta samhälle, kommunikation, och paradig. Det som gällde när tryckpressen kom var att universitetet stod för sanningen, och i det nya paradigmet med interaktionen utmanar webben universitetets monopol på kunskapen eftersom internet bygger på interaktivt deltagande också av den som inte är expert på ett visst område. Universitetets och internets parallella kunskapssystem är alltså samtidigt aktuella.

Web 2.0 är ett begrepp som har blivit aktuellt i och med den utveckling webben har gått igenom vad gäller applikationer eller mjukvara, teknologi och infrastruktur, och användardeltagandet där också användaren har kunnat delta och påverka innehållet på webben. Det här har förändrat hur man som privat eller professionell användare uppfattar webben, interagerar med och bidrar till den, och i synnerhet hur man publicerar sitt material på den. Ett par exempel på faktiska funktioner och händelser som web 2.0 innebär är kund-feedback, bloggande och wikis som ett sätt att ta emot användarfeedback, försvinnandet av konsensus kring att produkter och tjänster alltid kostar pengar, elektronisk försäljning som tillägg och ofta istället för traditionella butiker, communities, encyklopedier och sociala nätverk på webben där man skapar en kollektiv kunskap och intelligens, och kan utbyta erfarenheter med andra¹⁷. Internet som medium bjuder alltså in användaren att påverka innehållet och så är det också på Wikipedia. Att datorn och internet spreds till allmänheten var alltså ett led i utvecklingen som ledde fram till att också den vanlige användaren får vara med och påverka mediernas innehåll.

¹⁷ Gottfried Vossen och Stephan Hagemann. 2007. *Unleashing Web 2.0, From Concepts to Creativity*. Burlington: Elsevier Inc, s 64

Vad är internet?

Internet är ett globalt system och består av ett nätverk av många nätverk. Information överförs mellan datorer med hjälp av internetprotokoll, och de vanligaste kallas TCP (transmission control protocol) och IP (internet protocol)¹⁸. Eller som Federal Networking Council (FNC) uttryckte det 1995:

"Internet" refers to the global information system that -- (i) is logically linked together by a globally unique address space based on the Internet Protocol (IP) or its subsequent extensions/follow-ons; (ii) is able to support communications using the Transmission Control Protocol/Internet Protocol (TCP/IP) suite or its subsequent extensions/follow-ons, and/or other IP-compatible protocols; and (iii) provides, uses or makes accessible, either publicly or privately, high level services layered on the communications and related infrastructure described herein¹⁹

På internet kan man finna mängder med information och tjänster, t ex den sammanlänkade hypertexten på www (world wide web), som är ett system av mängder med texter som kan referera till varann. Det finns också olika typer av kommunikationssätt och ett av de vanligaste är den elektroniska posten, e-mail, som för många användare ersatt traditionell post. Andra exempel på kommunikation via Internet är live-chatter som MSN eller ICQ, och röstkommunikation i realtid. Man kan också kommunicera med bilder eller ingå i sociala nätverk på olika websidor. Andra användningsområden för internet kan vara filöverföring, fildelning, spel, försäljning, journalistisk publicering, video, och konferenser. Nätverken kan vara privata eller publika, akademiska, företagsinriktade, statliga och med lokalt eller globalt fokus²⁰.

¹⁸ Uppslagsverket Searchwindevelopment beskriver internet.

http://searchwindevelopment.techtarget.com/sDefinition/0,,sid8_gci212370,00.html, senast uppdaterad 2006

¹⁹ Organisationen Internet Society beskriver internet, <http://www.isoc.org/internet/history/brief.shtml#Transition>, senast uppdaterad 2003

²⁰ Wikipedia beskriver internet. <http://en.wikipedia.org/wiki/Internet>, första stycket, besökt 2009-11-01. Se också David Bell (2001). *An Introduction to Cybercultures*. USA och Kanada: Routledge, s 216

Datorn och internet sprids till allmänheten

År 1971 hade Intel, som var ett av de viktigaste företagen inom branschen, tillverkat mikroprocessorn som gjorde det möjligt att skapa hemdatorer. Och ca sex år senare dök det upp en hemdator för konsumenterna. Till att börja med var det dock oftast de som jobbade med datorer eller annan elektronik, alternativt hobbyintresserade, som ägnade sig åt hemdatorer, vilket går att jämföra med då radion kom men det ännu inte fanns några sändningsstationer²¹.

Hemdatorn fanns alltså på marknaden i mitten på 1970-talet men blev vanligare under 80-talet. 1987 till 1990 ökade antalet hemdatorer effektivt, eftersom det vid det här laget fanns datorer tillräckligt billiga och enkla att använda för att tilltala en större mängd användare²². Ett mer användarvänligt grafiskt interface²³ utvecklades under 1980-talet till den tiondel som använde datortypen Macintosh, och till de övriga som använde PC och då gick från att använda DOS till den mer användarvänliga Microsoft Windows Software²⁴. Åren 1990-1994 blev datorn stor som spelmaskin och det kom flertalet spel till datorer bl a Wing Commander, DOOM, och Ultima 7. Under 1994 såldes 37 miljoner av den vanligaste hemdatorn PC²⁵.

Internet var en stor nyhet i början av 1990-talet²⁶. I mitten av 1990-talet växte internet explosionsartat, så fort att stater, administratörer och användare förvånades och det kändes som om det inte alls var länge sen internet och datorer var använt enbart av experter och entreprenörer²⁷. Men internet föddes i själva verket långt tidigare. Den ursprungliga versionen av internet heter ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network) och skapades 1969 av ARPA (även kallat DARPA), en del av den amerikanska regeringen.²⁸ Till en början utvecklades nätverket som en del av kapprustningen under kalla kriget då USA

²¹ Martin Campbell-Kelly och William Aspray. 1999. *Computer - a history of the information machine*. New York: Basic Books, s 236-238

²² Jeremy Reimer. 2005. *Personal Computer Market Share: 1975 -2004*, <http://arstechnica.com/old/content/2005/12/total-share.ars/3>, s 3-7

²³ Interface gör att man kan kommunicera med applikationen, det är vad man ser på skärmen eller vad man använder för hårdvara såsom t ex ett tangentbord. Netlingo förklarar interface. <http://www.netlingo.com/word/interface.php>, besökt 2009-11-01

²⁴ Campbell-Kelly och Aspray. 1999. *Computer – a history of the information machine*, s 264

²⁵ Reimer

²⁶ Campbell-Kelly och Aspray. 1999. *Computer – a history of the information machine*, s 283

²⁷ Martin Campbell-Kelly och William Aspray. 1999. *History of the Internet – a chronology, 1843 to the present*, Santa Barbara, Californien: Moschovitis Group, Inc, s 189

²⁸ Uppslagsverket Searchwindevelopment beskriver ARPANET http://searchwindevelopment.techtarget.com/sDefinition/0,,sid8_gci212370,00.html, senast uppdaterad 2006

befarade att utsättas för kärnvapenattacker. Senare när kalla krigets spänning lugnat ner sig, startade ett forskningsprojekt där man ville undersöka om man med hjälp av nätverk kunde spara resurser genom att dela datakraft. Forskarna såg under projektets gång också möjligheten att förmedla nyheter och skicka meddelanden via nätet. Därmed fungerade ARPANET nästan från starten också som ett socialt nätverk²⁹.

Innan ARPANET utvecklades kommunicerade man med kretskopplade nätverk³⁰, liknande den traditionella telefonkretsen, i vilken man kunde med hjälp av en krets, utvald och placerad just för ett särskilt samtal, kommunicera bara med den tillfälligt inkopplade platsen. ARPANET var världens första fungerande paketförmedlande nätverk³¹. Med paketförmedlande nätverk kan man via en länk kommunicera med fler än en maskin. Med den nya tekniken kunde informationen, om en eller flera noder slogs ut, ändå komma fram genom att bara ta en ny väg. När nätverket byggdes på så vis kunde det till och med stå emot omfattande kärnvapenkrig. Förutsättningen var att informationen inte med säkerhet kom fram, utan fick klara sig på egen hand efter att den skickats iväg³².

²⁹ Lars Ilshammar. 1998. "Från supervapen till supermarket". Per Blomkvist och Arne Kaijser (red.), *Den konstruerade världen – tekniska system i historiskt perspektiv*, Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposium, s 324-327

³⁰ Yvan Pointurier. 2002. Computer Science at the University of Virginia, <http://www.cs.virginia.edu/~mngroup/projects/mpis/documents/thesis/node8.html>, besökt 2009-11-01

³¹ Organisationen Internet Society beskriver ARPANET, [Internet Society](http://www.isoc.org/internet/history/brief.shtml#Initial_Concepts), http://www.isoc.org/internet/history/brief.shtml#Initial_Concepts, första stycket, besökt 2009-11-01

³² Lars Ilshammar, s 324-327

Material och undersökning

Materialet är uppdelat utifrån Wikipedias egna ideal, teoretikers synsätt och övrigas, som t ex journalisters synsätt. Deltar gör både svenska och utländska debattörer. Wikipedia är ursprungligen ett amerikanskt fenomen och svenska Wikipedia har utvecklats i efterhand. Här kommer fenomenet som sådant vara i fokus, utan särskilt fokus på en viss språkversion. Wikipedia har funnits sen 2001, dvs i åtta år när den här undersökningen skrivs, och ingen avgränsning till särskild tid har gjorts.

Först följer en presentation av materialet som består av Wikipedias egna ideal, akademikers teorier och övrigas, som t ex journalisters, debatt kring detta. Presentationen av materialet innehåller också viss tolkning och inte bara beskrivningar. Senare i analysen görs en mer djupgående analys och här beskrivs också ytterligare saker som t ex författarnas språk eller diskursernas avgränsning och förhållande till varandra.

Wikipedias egna ideal

I bakgrunden om vad Wikipedia är har vi konstaterat att vem som helst har rätt att redigera och vilka olika roller det finns i strukturen med de fria licenserna. Wikipedia beskriver sig självt genom att till exempel inte definiera sig som en byråkrati, anarki eller demokrati. Man letar efter konsensus genom att redigera och diskutera, inte genom att rösta. Även om omröstningar ibland används för att finna konsensus är de inte mer avgörande än själva diskussionen för att nå konsensus. Det används också val för att exempelvis ta fram en kommitté, men inte till det vanliga redigerandet.

Regler är inte syftet med communityn. Man ska ta dem på allvar, men om de hindrar från att förbättra Wikipedia kan man ignorera dem. Om man inte kommer överens kan man lösa det genom en diskussion som tar fram konsensus, och inte enbart genom att följa skrivna regler. Och på samma sätt kan man också ändra reglerna, genom att helt enkelt diskutera sig fram till nya.

Wikipedia is free and open, but restricts both freedom and openness where they interfere with creating an encyclopedia. Accordingly, Wikipedia is not a forum for unregulated free speech. The fact that

Wikipedia is an open, self-governing project does not mean that any part of its purpose is to explore the viability of anarchistic communities.³³

Reglerna är alltså inte huggna i sten, utan ska vara till nytta och om de stjälper mer än vad de hjälper behöver man ändra på dem. Grundaren Wales säger om sin egen roll på engelska Wikipedia i en intervju av Guldbrandsson att den är som om han vore en monark med allt mindre inflytande. Han ska ge stabilitet åt att ingen med bara en enda omröstning ska kunna ändra på grundläggande regler och rollen är till störst del alltså symbolisk. Wales jämför med en riktig stat eller community; du vill att poliserna ska förhindra gamla tanter att rånas i parker, men inte att de ska bestämma hur du klär dig – och så är det också på Wikipedia³⁴.

Larry Sanger som var med och bildade det ursprungliga Wikipedia, som då hette Nupedia, startade efter att inte haft möjlighet att få ut lön i projektet, en konkurrent till Wikipedia som heter Citizendium. Citizendium (the citizens' compendium) har som mål att vara mer pålitligt då man har experter och forskare som granskar artiklar och ändringar, och man måste uppge vem man är när man skriver³⁵. Det här var också tanken med Wikipedia, men tyvärr misslyckades det eftersom intresset inte var tillräckligt stort och pengarna sinade³⁶. Däremot är det för Wikipedia viktigt att kvalitetssäkra genom att gå igenom artiklar för att leta efter problem som t ex att artikeln bara är ett test för att undersöka om man kan redigera, om den består av klotter, bryter mot upphovsrätten, består av reklam eller inte är relevant.

Själva grunden i Wikipedias kvalitetskontroll bygger på genomströmning av läsare med grundtanken att alla ska kunna bidra och därigenom hjälpas åt att ta fram det som är kvalitetsriktigt. Det är också med hjälp av de många användarna som resultatet kan bli så omfattande, varför man kan förstå att tröskeln är låg nog att tillåta anonymitet. Det här grundläggande kvalitetsjusterandet räcker dock inte helt utan det krävs också en hel del programvara som letar fel och även en hel del annat arbete av entusiaster. Ett försök i kvalitetssäkringen är den sk versionshantering som görs på Wikipedia, man sparar alltså alla tidigare versioner för att kunna återställa om man tappar viktigt material. Man har diskussionssidor för att skilja på diskussion och artiklar, och här diskuteras vad som ska få vara innehållet i artiklarna. Detta hjälper på så vis till att sträva efter ett av Wikipedias

³³ Wikipedia, den fria encyklopedin, <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:NOT>, besökt 2009-11-01

³⁴ Guldbrandsson, s 182

³⁵ Yvonne Edenholm, "Wikipedias grundare kritiserar sin skapelse", DN, 2008-07-04, s D7

³⁶ Erik Hörstadius, "Gunnar är vår nya uppslagsbok", DN, 2007-09-30, s A24

viktigaste mål, att hålla en neutral utgångspunkt i skrivandet. Särskilda projekt bygger på att entusiaster samlas kring ett särskilt tema och hjälps åt att hålla koll på vad som skrivs där för att tillsammans rensa ut felaktigheter och ta itu med andra problem som kan uppstå³⁷.

³⁷ Guldbbrandsson, s 18, 22, 30

Teoretikers diskussion

Andrew Lih – Wikipedia-administratör och akademiker inom områdena media, journalism och teknologi – konstaterar i *The Wikipedia Revolution – How a Bunch of Nobodies Created the World's Greatest Encyclopedia* att Wikipedia störs av “trols, vandals och sock puppets”. Han pekar ut en mängd olika sätt att förstöra på Wikipedia och skiljer bland annat på trubbelmakare som antingen bara ställer till besvär och därför är enkla att snabbt blockera, och de som följer nästan alla regler, bidrar med material, men utmanar vissa regler extra mycket. En så kallad sock puppet är någon som ikläder sig en ny identitet i syfte att med hjälp av den manipulera och förstöra. Som svar på problemet tillsattes en kommitté med uppgift att sköta sådana här dispyter som Wales gjort inledningsvis när uppslagsverket inte var så stort och han inte hade lika mycket arbete med media³⁸. Lih ser fortsättningen som något som helt enkelt kommer att lösas av communityn själv³⁹. New York Times uppger att Wikipedia har infört nya restriktioner för redigering av nya och befintliga artiklar om personer som är i livet. Grundaren Wales säger till tidningen att det är dags att ta mer ansvar för artiklar och redigeringar innan de publiceras, medan Joseph Reagle, professor vid New York University, dock ser risken med att Wikipedia kan ändra världen som man försöker dokumentera, som han säger han till NYT⁴⁰.

I *Cult of the Amateur – How Today's Internet is Killing Our Culture and Assaulting Our Economy*, sågar IT-entreprenören och akademikern Andrew Keen Wikipedia och andra internetfenomen och menar att amatörerna växer på bekostnad av experter och forskare (Keen har en kandidatexamen i historia och en masterexamen i politik). När webben utvecklas och publiken och författaren börjar bli ett, menar Keen att resultatet blir en kakafoni. Amatörernas bloggar, Youtube-filmer eller redigeringar på Wikipedia suddar ut gränsen mellan amatör och expert, och det som får ta plats är inte alltid kvalitetssäkrat, utan helt enkelt det som hörs mest och blir mest omtyckt. Förvandlingen av nätet stöder plagiering och piratverksamhet och försvagar traditionella media och dess kreativa institutioner. Med Wikipedia är det inte den öppna teknologin som alla kan använda som är problemet, menar Keen, utan det är själva

³⁸ Andrew Lih. 2009. *The Wikipedia Revolution, How a Bunch of Nobodies Created the World's Greatest Encyclopedia*. Great Britain: Aurum Press Ltd, s 169-181

³⁹ Ibid, s 223

⁴⁰ Noam Cohen. 2009-08-25. “Wikipedia”, New York Times, <http://topics.nytimes.com/top/news/business/companies/wikipedia/index.html>

implementeringen – det krävs en balansgång mellan öppenheten och auktoriteten⁴¹. Svaret på problemet är enligt Keen att göra som wikipediagrundaren Sanger gjorde i sin nyare version Citizendium, kombinera publikt deltagande med experters och därigenom kunna lita på resultatet. Experterna får då i uppgift att ge omdömen, godkänna, och ställa till rätta dispyter, allt inom deras egna expertområden.

För att diskutera den här diskursen kan man använda sig av vetenskapsfilosofen Paul Feyerabend som ställer frågor kring just den vetenskapliga expertisen. Feyerabends syn på vetenskaplig metod är att han motsätter sig tanken om att empirismen (iakttagelser med sinnen ger fakta) skulle kunna användas i alla undersökningssammanhang⁴². Ett av de starkaste argumenten är det så kallade tornargumentet; när någon släpper en sten från ett torn vill man förklara varför den faller ner, vilket inte går att räkna ut genom att enbart iaktta. Här måste istället förnuftet vinna över sinnenas erfarenhet. Feyerabend ser det som att Galilei antog en ad hoc-hypotes (till för ändamålet) om tröghetslagen. Och hade man inte tagit in hypotesen trots att det var den empiriska metoden som gällde vid den här tiden hade man heller inte fått fram det här svaret⁴³. När man forskar undersöker man för att ta reda på nya saker och vet inte då om det är en omedelbar observation eller en naturlig tolkning som behöver underbyggas med viss teori, och därför menar Feyerabend att empirin inte kan läggas till grund för all teoretisk konstruktion. Feyerabend motsätter sig alltså att vetenskapen skulle ha monopol på makten. Det lämnar utrymme till icke-experternas perspektiv och kunskaper, och man skulle kunna säga att Feyerabend talar för att också de utan expertis kan bidra med kunskap även de.

⁴¹ Andrew Keen. 2007. *The Cult of the Amateur - How today's Internet is Killing Our Culture and Assaulting Our Economy*. London/ Boston: Nicholas Brealey Publishing, s 184-189

⁴² Paul Feyerabend. 1975. *Against Method*. USA/ UK: Verso, s 5-8

⁴³ Ibid, s 54

Övrigas diskussion

Kring fenomenet med det interaktiva deltagandet som också bjuder in amatören att bidra till innehållet kan man diskutera med James Surowieckis (konservativa The New Yorker) exempel på olika undersökningar. Han skriver i boken *Massans vishet* att flera stycken är smartare än några få och att kollektiv kunskap formar många verksamheter. Surowiecki exemplifierar med sociologen Kate H Gordons undersökningar om gruppens intelligens då hon bad 200 studenter att rangordna ett antal objekt efter vikt och kom fram till att gruppens svar var till 94 % rätt, vilket var bättre än alla utom fem individers enskilda svar. Hon bad också i en annan undersökning studenterna att rangordna fastlimmade högar med blyhagel i storleksordning och där hade gruppens svar blivit 94,5 % rätt. Surowiecki försätter med ytterligare liknande exempel med att gissa rätt bönor i en glasburk och på kortast antal steg ta sig ur en labyrint, där det också visar sig att gruppens svar är bättre än individens. Han skriver om skilda verksamheter såsom beteendekonometri eller psykologi för att underbygga sin tes och även exempel där individerna inte ger svar oberoende av varann utan tillsammans tas upp och resultatet blir då bättre ibland och sämre ibland. Ett modernt exempel är programmet *Vem vill bli miljonär* där de kunniga deltagarna i den amerikanska versionen av programmet svarade rätt 65 gånger av hundra på frågesporten, medan när de fick använda sin livlina att fråga publiken blev svaret rätt 91 gånger av hundra. Det är ju i sig inte en vetenskaplig undersökning eftersom vi inte vet hur smarta deltagarna var, utan får ses just som ett modernt exempel på andra vetenskapliga studier. Surowiecki menar alltså att resultatet ofta blir rätt och riktigt om man är flera som bidrar⁴⁴.

Olav Anders Övrebö från det konservativa magasinet Axess skriver om Wikipedia att det är en hierarki med regler. Reglerna debatteras fortlöpande, även om de har en orubblig riktlinje; att allt skrivs utifrån en neutral utgångspunkt. I Övrebös intervju med wikipedia-grundaren Jimmy Wales beskrivs den neutrala utgångspunkten som ett socialt samarbete där Wikipedia inte ska ta ställning i kontroversiella frågor utan endast beskriva och lägga fram olika synvinklar för att visa att det finns en debatt. Communityn är i princip en meritokrati; alla externa meriter spelar ingen roll här, utan man bygger upp sin sociala status från grunden. Wales skulle kunna avgöra viktiga policyfrågor, men har varit väldigt försiktig med att

⁴⁴ James Surowiecki. 2007. *Massans vishet, Hur det kommer sig att flera stycken är smartare än några få och hur kollektiv klokskap formar affärsverksamheter och ekonomier, samhällen och nationer*. Stockholm: Santérus förlag, s 23-49

använda sin makt. Det eftersom wikipedianerna själva måste sköta sin organisation vad gäller rutiner för konfliktlösning, att skapa kriterier för uteslutning av de som stör utvecklingen i rätt riktning, eller att bestämma hur man väljer de administratörer med särskilda befogenheter, som t ex att radera en inexact artikels felaktigheter. Antalet nivåer i hierarkin och hantering av organisationsfrågor varierar mellan de olika Wikipediaversionerna, och komplexiteten ökar med mängden artiklar och användare. Presstalesmannen för det svenska Wikipedia, Lennart Guldbrandsson, säger att ”Det viktigaste är att det råder en glad positiv stämning” och Wales instämmer med orden att ”en äkta mötesplats ska präglas av kärlek och respekt”. Även administratören ”Sjakkalle” som Övrebö intervjuat instämmer och uttrycker att det frivilliga arbetet måste vara något så när jämlikt, eftersom ingen vill bli hunsad av andra – därför är det administratörers skyldighet att vara ”hyggliga, rättvisa, diplomatiska och hjälpsamma”. Övrebö frågar Wales om meritokratin och han beskriver den som att man i och med det anonyma systemet behöver se till att uppföra sig väl för att inte förstöra sitt rykte. Med ett gott rykte får man större socialt inflytande, och några olika sätt att skaffa sig meritokratisk makt på är att skriva ”många långa gedigna artiklar”, vara expert på ett område, vara administratör som styr upp eventuella gräl, eller kategorisera bilder och artiklar⁴⁵.

Arvid Jurjaks på Sydsvenskan (oberoende liberal) resonerar kring vem som bestämmer kunskapen på Wikipedia, och om det är t ex han själv eller docent Edvardsson som är viktiga nog att tillåtas ha en artikel på Wikipedia. Wikipedia har en klick entusiaster, som ser till att arbetet med Wikipedia inte avstannar. De chattar i realtid för att övervaka utvecklingen av nya artiklar och redigeringar, håller texterna rena från klotter och rensar bort t ex artiklar om okända popgrupper. I en intervju med Lennart Guldbrandsson som är ordförande i föreningen Wikimedia Sverige (som utvecklar Wikipedia), säger han att det är ”samarbetet mellan veteraner och nytillkomna som skiljer Wikipedia från traditionella uppslagsverk”. Vad gäller veteranerna finns det en problematik menar Jurjaks, eftersom det har uppstått en sammanhållning mellan starkt aktiva wikipedianer som ger varandra elektroniska utmärkelser och samlas för wikifika eller på wikipubar. Gemenskapen ger visserligen en hög arbetsmoral, skriver Jurjaks, men den utgör också en tröskel för nya användare. Han har intervjuat den starkt aktive wikipedia-redigeraren och administratören Anders Vilén som säger; ”det slutar lätt med att det blir lite väl mycket ryggdunkande, att de som redan är etablerade får tolkningsföreträde framför andra. Och det försöker vi undvika. Vi vill ju upprätthålla en platt

⁴⁵ Olav Anders Övrebö. ”Kärlek, respekt och Wikipedia”. Axess, 2006 #6, s 30-32

struktur”. En hierarki är dock ofrånkomlig för att uppslagsverket inte ska gå över till att bli en anarki, menar Jurjaks. Vilén vill däremot inte använda termer som makt och hierarkier när han talar om administratörernas arbete; ” Den hierarkin grundar sig i så fall på ett slags meritokrati. Man får förtroende baserat på vad man gjort, inte vem man är utanför Wikipedia.” Det går ju att bidra med källhänvisningar, så man behöver inte vara någon expert inom ett kunskapsområde, utan helt enkelt referera till andra som kan sin sak⁴⁶.

Andreas Ekström från Sydsvenskan skriver att man Wikipedia tror på ”en sorts kvasi-darwinistisk process där faktamässig exakthet är tänkt att uppstå i takt med att allt fler ögonglober stirrar på en och samma uppgift” utifrån ett citat av uppslagsverkschefen och konkurrenten Robert McHenry. Det fylls ständigt på med nya sökord, och att man inte kan kontrollera vad som skrivs fullt ut säger sig självt. Vill man diskutera regler om hur man skriver, standardiseringar eller länkpolicy, är man utlämnad till i stor utsträckning anonyma personer, fortsätter han. Eftersom Wikipedia används av så många är avsändarfrågan viktig, och likaså vem som formulerar reglerna, vilka framsteg som görs och vilka strategier man använder, är viktigt för att kunna värdera innehållet på Wikipedia. Därför hävdar Ekström att Wikipedia ytterligare bör avanonymiseras; ”All makt ska rimligen granskas. ”På köpet får vi i bästa fall ett bättre Wikipedia – och där är vi nu, att det ligger i nästan allas intresse.”⁴⁷ Likaså uppmanar Torsten Kälvmemark i Aftonbladet (oberoende socialdemokratisk) fler forskare att bidra med fakta till Wikipedia för att höja kvaliteten. Han föreslår också att varje högskolerektor ska tillsätta en wikipedia-grupp som jobbar med att undersöka hur lärosätet kan bidra på bästa sätt⁴⁸.

Det är inte någon som styr innehållet på Wikipedia, enligt Waldemar Ingdahl från Eudoxa, en organisation som diskuterar frihet, teknik och framtiden. Skaparen Jimmy Wales grundade Wikipedia med tanken att kunskap bäst tas till vara lokalt utan centralisering och Wales har bara gjort grundreglerna för hur skapandet går till, menar Ingdahl. Också Ingdahl ser problematiken med anonymitet, och hävdar även att kunskap som blir till genom konsensus kan vara ett problem, och att man istället kan låta olika synsätt finnas med under samma artikel. Det krävs också en bredare samhällsdebatt där det deltar fler från olika

⁴⁶ Arvid Jurjaks. ”Så styrs kunskapen av wikipedianerna”, Sydsvenskan, 2009-07-05, s B06

⁴⁷ Andreas Ekström. ”Makten ger ansvar. Wikipedia behöver uppdatera både innehåll och arbetssätt”, Sydsvenskan, 2007-08-10, s B04

⁴⁸ Torsten Kälvmemark. ”Forskare kan lyfta Wikipedia – Torsten Kälvmemark om grodor på internet”, Aftonbladet, 2009-06-13, del ab s 5, <http://www.aftonbladet.se/kultur/article5375250.ab>

yrkeskategorier. Sist men inte minst identifierar Ingdahl problemet att IT-lagarna är omoderna och bör uppdateras; svensk yttrandefrihet bygger på att yttranden går genom en institution för att skyddas, men i nätets struktur är det inte så och därför har inte yttrandefrihet på nätet samma stöd i lagen⁴⁹.

Enligt en ledare i DN (oberoende liberal) är hierarkierna och kvalitetssäkringen på Wikipedia viktiga delar som hänger ihop, tekniken kan inte ”frälsa oss från den mänskliga naturen och rådande maktstrukturer. När det gäller kunskap är vi inte jämlika. Somliga vet mer än andra, och för att bedöma vilka vi ska lita på krävs regler och hierarkier.” Wikipedia har som bekant sina brister vad gäller till exempel den skiftande kvaliteten på artiklarna och öppenheten skapar en sårbarhet eftersom institutioner som CIA, FBI och brittiska Labourpartiet systematiskt har kunnat ändra i artiklarna⁵⁰.

Anders Vilén, administratör och redigerare på Wikipedia, säger i en intervju av Jurjaks att han känner ansvar för Wikipedia eftersom ”Det är en känsla av att få sprida neutral information, någonstans på internet måste det få finnas information som inte präglas av en politisk eller kommersiell baktanke”⁵¹. Men det är känt att Wikipedia utsätts för manipulation av olika slag. Erik Hörstadius skriver i DN att Astra Zeneca-datorer har använts för att ta bort uppgifter om distribution av olämpligt läkemedel, och att man på CIA har redigerat texter om Irak-kriget, i båda fallen för att alltså framstå bättre som företag eller organ. Dessa manipulationer avslöjades 2007 med hjälp av en tjänst som heter WikiScanner, som avslöjar ifall redigeringar kommer från adressen till den person eller plats artikeln handlar om⁵². Med det i åtanke kan man ställa sig frågan om man bör reglera Wikipedia hårdare.

Ingdahl skriver att justitiedepartementet i Holland 2007 har förbjudit sina anställda att använda Wikipedia då de skrivit felaktigheter där om rättsfall, partier och kungahuset. Han hävdar också att det är vanligt att journalister anger Wikipedia som källa och att studenter har fuskat genom att skriva av artiklar, samt att människor hämtar kunskap om sina sjukdomar från Wikipedia. Många uppenbara fel rättas, fortsätter han, men subtila ändringar kan slinka

⁴⁹ Waldemar Ingdahl. ”Waldemar Ingdahl om Wikipedia: När censureras Wikipedia?”. Expressen, 2007-12-02, s 4

⁵⁰ Ledare. ”Långsam Revolution”. DN, 2007-08-19, <http://www.dn.se/opinion/langsam-revolution-1.767627>

⁵¹ Jurjaks

⁵² Erik Hörstadius. ”Gunnar är vår nya uppslagsbok”. DN, 2007-09-30, s A24. (Bekräftas också av Guldbbrandsson)

igenom. Konsensus kan ibland styra innehållet för mycket och andra åsikter falla bort. På Ingdahl låter det alltså som att det måste till fler åtgärder⁵³.

Ibland utbryter redigeringskrig, skriver Hörstadius. Artiklar ändras fram och tillbaka särskilt i känsliga ämnen som krig, sex eller politik. Det finns särskilda diskussionssidor där man kan argumentera för sin sak. När Hörstadius intervjuar Lennart Guldbbrandsson som är presstalesman för svenska Wikipedia, säger han att det inte är ”någon idé att ha en encyklopedi om man inte kan lita på det som står där”. Därför jobbar han och hans kollegor en hel del med lösningar på det problemet, som t ex genom att kvalitetssäkra vissa artiklar som då presenteras separat⁵⁴. Hörstadius hänvisar till en mindre undersökning av P1 och en större gjord av tidningen Nature där resultatet blev att Wikipedia är ungefär lika bra som konkurrenterna Nationalencyclopedin och Encyclopedia Britannica. Samtidigt hänvisar han också till Keen som är starkt kritisk till Wikipedias amatörmässiga innehåll och nog är det också mest kritisk han är om man ser till titeln ”Gunnar är vår nya uppslagsbok”, eller inledningen som börjar ”Brott: manipulation av sanningen”. Trots det verkar hans avslut om ödmjukhet och motiv visa på att han ser Wikipedias potential, och att det ”till syvende og sist” handlar om att det är kvalitetssäkring som gäller⁵⁵.

Skolbibliotekarie Hanna Johansson skriver i *Datorn i utbildningen* att den öppna granskningen fungerar tillräckligt bra. När Wikipedia granskats och jämförts med andra uppslagsverk i medier har skillnaden i betyg inte varit avsevärt lägre. De fel som finns brukar redigeras snabbt. Wikipedia fungerar bra för den vane surfaren, det är snabbt, gratis och demokratiskt i avseendet att det är enkelt att nå informationen. Problemet uppstår när elever använder Wikipedia som källa och inte förstår skillnaden i förhållande till expertgranskade uppslagsverk. Här ser Hanna att skolan har ett viktigt ansvar⁵⁶.

Chris Taylor skriver i Time (ursprungligen konservativ) att det öppna redigerandet inte är ett problem, eller som det tekniska ordspråket lyder; ”it’s not a bug, it’s a feature”. Vissa akademiker blir upprörda över vad som verkar vara en anarki, medan lojala wikipedianer hävdar att samarbete förbättrar innehållet över tid – precis som öppna-källkods-program som

⁵³ Ingdahl

⁵⁴ I Övrebös artikel intervjuas Wikipediagrundaren Jimmy Wales, som liksom Hörstadius beskriver de stabila artiklarna av särskilt hög kvalitet, och Wales tillägger också att de bara kan ändras efter noggrant övervägande.

⁵⁵ Hörstadius

⁵⁶ Hanna Johansson. ”Wikipedia – utmaning eller pedagogiskt verktyg”. *Datorn i utbildningen*. 2007, häfte 2, s 28-29

Linux och Firefox är mer robusta än sina profitkonkurrenter. Ward Cunningham startade 1995 WikiWikiWeb som är mjukvaruhjälp på internet, skriver Taylor, och han gjorde det utifrån kunskapen om att projektet skulle bli mer betydelsefullt än summan av sina delar. Här nämns som många gånger förr i sammanhanget exemplet om hur en blind man ser på en del av en elefant som tydligt visar att helheten är något mer än summan av delarna. Angående problemet med vandalism och förhållandet mellan vandaler och specialintresserade wikipedianer menar Taylor att ”nördarna har en stor fördel: de bryr sig mer”. Som specialintresserad wikipedian kan man få uppdateringar om när ens favoritartiklar uppdaterats och obsceniteter som slumpvis placeras ut på Wikipedia brukar i genomsnitt försvinna inom 1,7 minuter. Redigeringskrigen som kan förekomma är heller inget egentligt problem då man kan låsa sidor som ändras för mycket, och låta olika perspektiv presenteras parallellt i samma artikel⁵⁷.

⁵⁷ Chris Taylor. “It’s a Wiki, Wiki World”. Time 2005, häfte 3, s 38-40

Undersökning och analys

Vilka diskurser och diskursordningar finns, vilka är dominerande, var är de eniga eller var pågår en strid? Vilka signifikanter går att finna? Och vilka konsekvenser får de olika utsagorna? (Krocken mellan diskurser gör det extra tydligt)

De diskurser som går att finna är Wikipedias egna ideal, de som är positivt inställda till idealen och de som motsätter sig dem. Mellan de två senare grupperna kan det vara svårt att dra en gräns, eftersom många av de som tycker att Wikipedias ideal och nuvarande funktion är bra också motsätter sig vissa saker. Flytande signifikanter som uttrycker en viss typ av diskursordning är till exempel orden ”meritokrati”, ”amatör” och ”expert” som visar på en diskursordning där man diskuterar hierarki – varför vissa är mer lämpade att bestämma kunskap än andra. Ord som ”struktur”, ”regler” eller ”öppen och fri” tyder på att det rör sig om en debatt om regelverk och förhållandet mellan tydliga regler och frihet.

Wikipedias utsaga går i korta drag ut på att vem som helst kan redigera, både amatören och experten. Anonymiteten är en viktig del i arbetet för att tröskeln för redigerandet ska vara så låg som möjligt. Skrivandet sker utifrån ett regelverk som självklart finns till för att hjälpa och inte stjälpa varför man kan ändra på eller låta bli att ta hänsyn till reglerna om det behövs för Wikipedias bästa. Strukturen är hierarkisk och till fördel för den som kan visa expertis inom ett eller flera områden, eller är flitig på att ordna artiklar i kategorier, lösa dispyter, länka mm. Konsekvensen av idealen är alltså en meritokrati som löser sina egna problem utan en jättetydlig hierarki, där vem som helst kan redigera. I detta instämmer ett antal debattörer och bland annat Surowieckis *Massans vishet* är ett exempel på tron på att helheten är något mer än summan av ”elefantens delar” som Taylor beskrev det.

En debattör som istället verkar vara starkt emot strukturen med den öppna granskningen är Keen vars teori är en kritik mot att det är för mycket amatörmässiga redigeringar och att kvalitetssäkringar måste till i mycket högre grad – amatörer kan inte få ha sista ordet i ett så viktigt sammanhang. Också ledaren i DN motsätter sig den öppna granskningen och likaså verkar Hörstadius starkt kritisk, samtidigt som han ser fördelarna med Wikipedia och framställer sin artikel genom att höra båda sidor. Ekström inleder med att Wikipedia i grund och botten är något bra, men fortsätter sedan med att peka på stora brister och kritisera Wikipedia, varför han skulle kunna räknas till de som motsätter sig Wikipedia. Konsekvensen

av protagonisternas mening är att Wikipedia bör avanonymiseras, kvalitetssäkras på en mängd olika sätt, och det bör byggas en tydligare hierarki grundad i grad av expertis.

En viktig kritik Wikipedia får är att strukturen i sig inte fungerar och att den behöver uppdateras genom diverse kvalitetssäkringar. Wikipedia som fenomen är det ingen som egentligen verkar motsätta sig, utan bara att det behöver avanonymiseras, kvalitetssäkras, eller omstruktureras på olika sätt. Vad gäller kvalitetssäkringen kan ju också de som huvudsakligen talar för att Wikipedia är något bra hålla med om, medan Wikipedias ideal kräver att man bör kunna vara anonym för att minimera tröskeln för de potentiella redigerarna. Motsättningen skulle kunna ligga i hur stort problem det här utgör och hur fort kvalitetssäkringen bör ske eller hur mycket eller lite ansvar som läggs på användaren. De som talar emot vill se en förbättring nu eller allra helst igår, och de ser också till faran att för många i för hög grad tar Wikipedias artiklar för sanning. De som talar för, ser potentialen i Wikipedia, förstår att det tar tid att bygga upp kvalitetssäkringar, och lägger kanske också mer ansvar på användaren. Keen som är den som kanske tydligast motsätter sig deltagarkulturen, i vart fall om man ser till språket, föreslår som lösning att experterna ska styra Wikipedia genom att ge omdömen, godkänna, och ställa till rätta dispyter – allt inom deras egna expertområden.

I undersökningen kan man alltså se att det sker en diskurskrock mellan två olika läger, de som understryker vikten av kvalitetssäkring och expertis, respektive de som tror på deltagandeideologin. Mellan dessa diskurser pågår det en ständig kamp, men ändå ser det ut som att de som tror på expertisen till slut ändå vinner, eftersom samhället genomsyras av det förhållningssättet – det är starkt etablerat och går knappast att förkasta. Det är visserligen många som talar för att Wikipedia är något bra, men också dessa ser ytterligare kvalitetssäkringar som något nödvändigt och positivt. Med andra ord kan man säga att diskursordningen eller förhållandet mellan de olika diskurserna kan beskrivas som att de som talar för att det är expertisen som är det viktigaste vinner debatten, medan det faktiska användandet av Wikipedia antagligen i sig inte ändras särskilt drastiskt, utan att man snarare sakta men säkert kvalitetssäkrar mer och mer.

Argumenteras det utifrån särskild ideologi eller annat regelsystem som förklarar varför något sägs?

Även om man skriver från exempelvis en liberal tidning behöver man ju inte vara liberal eller göra yttranden som grundar sig i den ideologin. Tidningar och tidsskrifter har ibland en

grundläggande politisk syn, men skribenterna följer inte alltid den. Det här gäller bland andra Övrebö. Övrebö skriver för det konservativa magasinet Axess och argumenterar för att meritokratin sköter sig själv och löser de problem som uppstår, precis som Adam Smiths marknadsekonomiska princip ”den osynliga handen” beskriver att individens handling också är till nytta för samhället. Övrebös syn är alltså liberal till skillnad från magasinet han skriver från. Det här liberala förhållningssättet beskriver även Wikipedias ideal eftersom man där låter communityn sköta sig själv och ta fram de regler som ska gälla. Akademikern Andrew Lih är själv administratör på Wikipedia, vilket förklarar att han håller med om detta. Även Arvid Jurjaks från Sydsvenskan som är oberoende liberal ansluter sig till synsättet tillsammans med Waldemar Ingdahl från företaget Eudoxa som också de är liberala. Särskilt Chris Taylor från Times beskriver i ord fenomenet med ”den osynliga handen” när han talar om att ”nördarna” har fördelen att de är mer intresserade av att det ska bli rätt och riktigt – det pågår en slags darwinistisk process som får systemet att fungera.

Man skulle kunna tro att vetenskapens representanter står för en diskurs och marknadens eller samhällets/ allmänhetens för en annan, men vi har konstaterat att så inte är fallet. Akademikern Keen kritiserar Wikipedia på grund av att det finns så mycket icke kvalitetssäkrat innehåll skapat av amatörer. Han resonerar utifrån sina akademiska utbildningar där kvalitetssäkring är viktigt, vilket då förklarar hans synsätt, han vill ju få till ytterligare kvalitetssäkringar. Också Andreas Ekström som representerar ”marknaden” kritiserar Wikipedia och närmare bestämt anonymiteten bland användarna och pekar också han på att kvalitetssäkringar är ett måste, där ett av stegen är att ange vem som skrivit vad i en artikel. Att kvalitetssäkring är nödvändig kan ju alla hålla med om oavsett ideologisk bakgrund, men vad man kan säga med den ideologi Ekströms tidning Sydsvenskan representerar är just det här med att ”den osynliga handen” kommer att styra resultatet. Det här är dock inget som Ekström själv uttrycker.

Ledaren i DN, precis som Keen, kritiserar det amatörmässiga innehållet, men verkar ändå positivt inställd till den marknadsekonomiska principen när man ser till ingressens innehåll som lyder: ”Att FBI, CIA och stora företag har manipulerat Wikipedia visar dess sårbarhet. Men det digitala uppslagsverket är fortfarande ett exempel på den nya teknikens möjligheter.” Det är också i linje med DN:s politiska syn. Surowiecki likaså från konservativa New Yorker ansluter sig till den kapitalistiska synen som diskuteras i *Massans vishet* där han med olika undersökningar som grund argumenterar för att ”den stora massan” ofta kommer fram till

svaret som är riktigt och rätt, vilket som teori skulle kunna appliceras på exemplet kring Wikipedias kunskapsprocess.

Paul Feyerabend, som använts för att ytterligare vrida och vända på debatten, var filosof och hade genom det till uppgift att jämföra vetenskapen med andra synsätt. Därför verkar det inte omotiverat att han gjorde just detta. Man skulle kunna säga att han för amatörernas talan. Filosofin beskriver ingen ideologi, däremot kan man tala om ett visst förhållningssätt där man är undersökande och ifrågasättande, som Feyerabend är när han motsätter sig att vetenskapen har monopol på kunskapen. Hörstadius däremot (DN), ställer sig både kritiskt och positivt till Wikipedias funktion och att han resonerar utifrån positiva och negativa händelser kan också ses som ett slags marknadens osynliga hand. Sedan har vi *Datorn i utbildningen*, som bibliotekarien Hanna Johansson skriver från, som är en oberoende förening med en tidskrift som främjar elevers användande av datorer, varför man inte kan prata om en politisk ideologi. Däremot kan man se det som att det är just det här syftet för föreningen som agerar ramverk, och utifrån det skriver bibliotekarien Hanna Johansson att Wikipedia faktamässigt är i princip lika bra som andra traditionella uppslagsverk och att problemet istället är att skolan bör lära eleverna att använda källor utifrån ett källkritiskt perspektiv – vilket går helt i linje med föreningens syfte.

Alla debattörer från tidningar styrs alltså inte av den politiska färgen tidningen här. Däremot om det finns något annat slags ramverk som det filosofiska tänkandet eller målet att utveckla barns och ungdomars datoranvändande följs ramverket precis som förväntat. Lih som är både Wikipediaexpert och akademiker tycks drivas mest av relationen till Wikipedia, men också ha kvar det kritiska tänkandet i sitt resonemang. Ramverket debattörerna tillhör kan i det här sammanhanget vara svårt att använda för att finna några tydliga slutsatser med hjälp av. Istället är det kanske mer intressant att se till argument som används i debatten, vilka olika utsagor och konsekvenser som finns och vilket maktförhållande är deltagarna emellan.

Är det ”experternas sanning” eller de ”vanliga människornas påståenden” som får komma till tals? Och hur ser förhållandet ut mellan debattörerna emellan – vem har makten?

Det faller sig rätt naturligt att de som har expertis eller bygger sitt resonemang på ett sätt som verkar kunnigt och trovärdigt vinner mer gehör än andra. Eftersom vårt samhälle är uppbyggt på så vis i övrigt kan det vara svårt att spontant tolka det annorlunda. Av skribenterna som inte i första hand tituleras som akademiker krävs det att skriva något i stil med Övrebös artikel

(som verkar påläst, är längre än de andra artiklarna, och verkar mer ingående vrida och vända i sitt undersökande) för att få liknande gehör, och fortfarande upplevs det som att någon med en ”kvalitetssäkrad titel” känns mer pålitlig. Bara att som uppsatsförfattare i uppsatsens materialdel spontant vilja dela upp debattörerna på det här viset ger återigen bilden av hur etablerat det här synsättet är. Något som i väldigt hög grad bidrar till det här är på vad sätt de icke akademiska debattörerna skriver. Deras artiklar är generellt korta och ger inte läsaren särskilt god bild av huruvida skribenten är kunnig på sitt område eller inte. Att skriva artiklar är att vara bunden till artikelformen som skrivs utifrån journalismens eget språk med attention i fokus, där man förhåller sig till att det måste vara intresseväckande rubriker och ingresser. De akademiska texterna skrivs jämförelsevis på det sätt som hör akademiska texter till, genom att underbygga argument, citera, hänvisa och så vidare – vilket ger ett intryck av att de kan sin sak. Övrebö och Taylor, som båda skriver artiklar, vinner mer gehör än andra debattörer som inte i första hand har akademisk tillhörighet, vilket kan bero på att de ges mer utrymme att skriva, ge exempel och lägga ner mer energi på att undersöka sitt ämne.

Vad händer när exempelvis universitetet tar sig an marknadens eller samhällets/allmänhetens diskurser eller vice versa: vem genomdriver de främmande diskurserna, vilka diskurser ignoreras av de nya diskurserna och vilka blir konsekvenserna?

Om överföring av diskursordningar kan man i det här fallet säga att det rör sig om att det här förts över en ordning från universitetet till marknaden, alltså från vetenskapen till allmänheten – i och med att det är kvalitetssäkrandet och expertisen som tycks ha sista ordet. Marknaden har anpassat sig efter universitets diskursordning eftersom vetenskapen har stor betydelse i samhället och är väl etablerad. Känt är att det inom marknadens diskursordning har riktats stor kritik mot Wikipedia just med tanke på källkritiken, vilket indikerar att det är just universitetets och vetenskapens synsätt som gäller i det sammanhanget. Universitetets diskursordning ärvs alltså av marknaden och konsekvenserna blir att man också på marknaden vill kvalitetssäkra ytterligare.

Hur uttrycks debatten – vilka vanliga begrepp och argument används? Ordförråd, ordval, språkriktighet?

För att undersöka språket presenteras ett par författares språk, men inte allas eftersom att det mönster som finns är tämligen genomgående. Hörstadius från DN börjar dramatiskt och använder ord som ”brott”, ”straff” och ”offer” när han beskriver manipulation av sanningen. Han skriver att Wikipedia påverkar många människors vetande eftersom exempelvis Astra

Zeneca bryr sig om vad som står om deras läkemedel. Han ställer frågan ”Går det verkligen att lita på Wikipedia?” och försätter med att Wikipedia startade ur en ”dröm” och ett ”misslyckande” (fri tillgång till kunskap, respektive förhandsgranskning). Ord som ”icke-auktoriserat”, ”expertgranskat”, ”verifierbar kunskap” och ”traditionella uppslagsverk” används för att göra skillnad på expertis och icke-expertis eller Wikipedia och dess traditionella konkurrenter. ”Korrekt”, ”neutralitet” och ”idealism” beskriver synen på kunskapsbestämmandet. Det åberopas undersökningar som visar att Wikipedia inte är särskilt mycket sämre än traditionella uppslagsverk, och avslutas genom att beskriva ödmjukheten och motivet hos wikipedianerna. Hörstadius har ett rikt ordförråd, men spelar väldigt mycket på att skriva dramatiskt om både för- och nackdelar vilket lämnar intrycket att artikeln är till för att väcka reaktioner snarare än att först och främst bidra till en genomtänkt debatt.

Övrebö från Axess uttrycker sin syn redan i titeln ”Kärlek, respekt och Wikipedia” och i ingressen beskriver han artikelns innehåll genom att berätta att det inte rör sig om någon anarki, utan snarare tvärt om. Meritokratin som Wikipedia utgör kräver att man skriver bra artiklar, är expert på ett område, är en flitig administratör, dispytlösare eller kategoriserare. Att ändringar i artiklar sparas som ett steg i kvalitetssäkringen och att Wikipedia ligger högt ofta när man söker på termer på Google sökmotor beskrivs. Begreppet NPOV, alltså det neutrala perspektivet tas upp som viktigt argument, och jämförs med vetenskapens positivism eller journalismens objektivitet. Att man har en diskussionssida på Wikipedia beskrivs som ett argument som talar för uppslagsverket och ord som ”kvalitet”, ”pålitlighet”, och ”felfritt” används för att beskriva tillförlitligheten. Övrebös språk är drivet och korrekt, argumentationen är väl underbyggd, och man får intrycket av att han är påläst.

Wikipedia är en maktfaktor, skriver Ingdahl från Tankesmedjan Eudoxa, och det är ingen som styr innehållet. Ingdahls rubrik innehåller både hans eget namn och företagets namn (vilket också står i slutet), varför artikeln inledningsvis mest uppfattas som skriven ur ett syfte att göra reklam, och därigenom sänks trovärdigheten. Det konstateras att det har uppstått förbud på olika arbetsplatser mot att använda Wikipedia, eller att Wikipedia används som skolfusk eller källa vid medicinska frågor. Orden ”nätets struktur”, ”öppen och fri”, ”lagar” och ”källkritisk” används för att beskriva diskussionen. Språket är ganska enkelt och lätt att följa, det är också vinklat i många positiva och negativa ord som ”moralpanik” eller ”fantastisk”.

Johansson som är bibliotekarie konstaterar också hon att Wikipedia blir högt rankad i träfflistan på Google och att Wikipedia har stor betydelse för allmänheten. Ett viktigt argument för varför uppslagsverket är nyttigt är att det inte visat sig vara mycket sämre än de traditionella uppslagsverken. Felen ändras snabbt och det är upp till användaren att läsa utifrån eget omdöme. ”För den vane surfaren är Wikipedia ett utmärkt redskap för snabb och gratis informationshämtning från Internet och möjliggör ett mycket demokratiskt sätt att sprida och dela på kunskap.” Johansson skriver att det är viktigt att vara medveten om att granskningen av Wikipedia sker på det sätt det gör och att skolan här har ett ansvar att lära ut detta med det kritiska tänkandet kring källor. Alla uppslagsverk och böcker kan innehålla faktafel, och på Wikipedia ändras de ändå ganska snabbt, men man måste fortfarande vara medveten om att det rör sig om en så kallad ”knowledge community”. Ord som ”vem som helst”, ”objektiv”, ”ämnesexpert”, ”tryckta uppslagsverk” och ”källkritiska” används. Språket är enkelt, inte vardagligt utan ger ett något mer byråkratiskt intryck, och argumentationen är väl genomtänkt.

Ekström skriver också han om makten; ”Makter ger ansvar.” och ”Erkänn makten!”. Självbilden och sidorna behöver uppdateras, enligt ingressen. I grunden tycker Ekström att Wikipedia är bra, och han ger argumenten att fel kan rättas snabbt och att jämförelser har visat att Wikipedia håller måttet. De två ”allt annat än obetydliga” problemen är dock att innehållet manipuleras och att wikipedianerna är anonyma. Ekström citerar uppslagsverkschefen och konkurrenten Robert McHenry som en gång sagt till the Economist att wikipedianer tror på ”en sorts kvasidarwinistisk process där faktamässig exakthet är tänkt att uppstå i takt med att allt fler ögonglober stirrar på en och samma uppgift.” Orden ”regler”, ”framsteg”, ”strategier” och ”en förnyad analys av makt och arbetssätt” används för att föra fram synpunkten. Artikeln skrivs genomgående som en lång uppmaning med ett tydligt och enkelt språk, och maktfrågan är genomgående aktuell.

Jurjaks titel ”Så styrs kunskapen av wikipedianerna” pekar på diskursordningen om hierarki. I ingressen står det också här att Wikipedias inflytande blir allt större. Fraser som ”entusiaster”, utan ”politisk eller kommersiell baktanke”, och ”meritokrati” beskriver Wikipedia och det påstås ha skett en ”triumf över den upplysta elitens rätt att definiera vilka erfarenheter och fakta som är viktiga och sanna”. Ett tjugigt och enkelt språk med åberopan av statistik eller citat t ex av Jimmy Wales eller Lennart Guldbbrandsson.

Taylor använder det tekniska ordspråket "it's not a bug, it's a feature", vilket ger intryck av att Taylor är påläst. Han visar också att han förstår sig på Wikipedia och andra wikis genom att diskutera användandet och t ex citera en av Encyclopaedia Britannicas redigerare som en gång jämför sitt uppslagsverk med Wikipedia genom att likna det vid en offentlig toalett på så vis att man inte vet vem som använde det senast. Jämförelsen han gör med hur en blind man ser på en elefant talar också för att Taylor har satt sig in i ämnet. Han beskriver hur han samtalar med Wales på ett sätt som är med en familjär känsla. Ett viktigt argument Taylor använder som talar för Wikipedia är att "nördarna" har ett stort försprång i och med att de bryr sig mer, de kan använda sig av ett program som säger till när någon ändrar på deras artiklar, och obsceniteter brukar vanligtvis försvinna inom ett par minuter."Vandals might as well be spray-painting walls with disappearing ink." Taylor nämner också den kritik som riktats mot Wikipedia vad gäller källkritik och avrundar kärleksfullt med att återgå till Wales och att man kan ha lika roligt med Wikipedia som Wales har haft. Språket är enkelt att följa, men långt ifrån vardagligt, det är skickligt använt på så vis att man glömmer bort det och det smälter ihop med innehållet. Sättet att skriva drar med läsaren och gör att man vill läsa vidare, man skulle kunna tala om en retorik som är lite åt det förförande hållet just tack vare språket, men också på grund av att det åberopas en mängd olika exempel som fungerar som skickligt inbäddade berättelser mer än tydligt inramade argument.

Lih skriver om exempel utifrån ett stort kunnande då han själv är administratör och akademiker, han pekar på vilka typer av vandaler det finns och vilka lösningar han ser. Språket är inte särskilt svårt, utan används ganska enkelt för att beskriva de olika situationerna. Expert-termer som t ex "trolls" eller "sock puppets" blandas med rubriken som förstärks av "oh my". Lih tar ställning för Wikipedia t ex genom att citera Sun Tzu som säger "The best victory is when the opponent surrenders of its own accord before there are any actual hostilities. /.../ It is best to win without fighting." Han skriver också sina poänger på ett intressant sätt, t ex en om att när Wikipedia fungerar, fungerar det mycket bättre än förväntat. Man skulle kunna tro att en encyklopedi som alla får redigera skulle bli ett totalt kaos, ändå ser man på Wikipedia att den "kritiska massan av människor" har hållit koll och sett till att kvaliteten har ökat, och också skapat verktyg som hjälper den här processen.

Wikipedias ideal beskrivs av Guldbrandsson respektive texter på Wikipedias websida där de beskriver sig själva. Websidans språk skulle kunna påstås vara ungefärligt av samma typ som det Guldbrandsson använder sig av. Han har ett tydligt och ganska enkelt språk och argumenterar utifrån en mängd fakta, utifrån kritik som riktats mot Wikipedia, och utifrån

faktiska exempel. Eftersom han själv är starkt involverad i Wikipedia kan han mycket och hela hans bok är uppbyggd utifrån att han liksom ska berätta för den som inget eller lite vet. Därför tar man texten på allvar. Det är kort, lättläst, sakligt och informativt. Jämförelser med att se ”hela elefanten” som vi tidigare varit inne på görs, och intervjuer med bl a Jimmy Wales sätter en kärleksfull ton. Boken bygger på fenomenet Wikipedia och är förstås skrivet genomgående utifrån att det är något bra. Kritiken möts med argument som t ex att Wikipedia inte gör anspråk på att vara demokratiska, och att systemet hela tiden jobbar på att se till att Wikipedia är neutralt och att kvalitetssäkringar görs i allt högre grad.

En intressant detalj i Hörstadius artikel är att man kan man läsa om en språkdocent. Jussi Karlgren är docent i språkteknologi och menar att ”språkdräkten och andra stilfaktorer ger ett helhetsintryck”. På engelska Wikipedia kan man läsa artikeln Chomskybot om ett program som genererar text och visar att med ett fint hölje kan man skriva något som inte behöver betyda något särskilt alls. I diskursanalys är språkstilen eller formen en del av innehållet som måste analyseras tillsammans med vad som sägs, och viktigt är också att ha i åtanke att en fin retorik eller en fin språkdräkt inte behöver betyda att innehållet är rätt och riktigt. Taylor skriver väldigt skickligt och får läsaren att dras med, varpå man som läsare kanske inte inte i lika stor grad ifrågasätter innehållet. Som nämnt ovan under frågan om maktförhållande vinner generellt teoretikerna mer gehör, men också att som icke-akademiker vara en skicklig skribent kan leda till att man vinner mer gehör. Det här hör ju tydligt ihop också med vad som sägs, om man talar för att expertis är viktigt vinner man desto mer gehör, eftersom det är den rådande synen på frågan allmänt i samhället idag. Hur något kommuniceras är alltså precis som innehållet en viktig del av kommunikationen.

Sammanfattande diskussion

Att Wikipedia är viktigt och påverkar många går inte att ta miste på, Wikipedia är en maktfaktor som många debattörer skriver. Det märks inte minst på mängden artiklar och redigeringar, och att Wikipedia konkurrerar med de traditionella uppslagsverken. Dessutom görs det parodi på Wikipedia, som t ex Uncyclopedia som i sig har 25 000 artiklar i den engelska versionen. Eftersom Wikipedia används så mycket är det viktigt att man debatterar funktionen och användandet av Wikipedia. Det tycks vara så att marknaden eller allmänheten har tagit på sig universitetets diskursordning som utgångspunkt, eftersom det är så man har fått kunskap levererad tidigare, alltså från universitetet till medborgarna. När interaktiva media eller internet nu har blivit modernt uppstår en rädsla för att vem som helst ska få bidra till den samlade kunskapen och att det därigenom kommer att uppstå fel, eftersom den som inte är expert kanske gör felaktiga uttalanden och dessutom kvarstår faktum att man kan, och att vissa uppenbarligen också vill, manipulera uppslagsverk just eftersom det går att göra det. Det finns en skeppsism gentemot att man skulle kunna hålla ordning på en så pass anarkistisk struktur som Wikipedia utgör. Trots det visar undersökningar att man kan lita på Wikipedia nästan ungefär lika mycket som andra traditionella uppslagsverk. Så summan av kardemumman borde bli att man brukar Wikipedia just så som man skulle bruka vilket uppslagsverk som helst, alltså med viss skepsis eller källkritiskt som vi så många gånger hört det uttryckas. Ett uppslagsverk är ju inte till för att bygga uppsatser av, utan snarare att snabbt slå upp ord i och använda för att vidare kunna leta fram en mängd olika källor för att styrka en och samma tes. Wikipedia, precis som andra uppslagsverk, bör naturligtvis kvalitetssäkras på olika vis, för att förbättras mer och mer.

För att kvalitetssäkra bör användarna anonymiseras enligt Ekström, så att det går att ta reda på vad som skrivits av experter och inte. På så vis skulle ändå det hierarkiska systemet bli mer tydligt och amatörerna återigen börja befinna sig i periferi. Det går därför påstå att anonymiteten krävs för att få fram ett så pass omfattande uppslagsverk som Wikipedia faktiskt är, vilket ju också är tanken hos Wikipedia, att tröskeln för redigerande ska vara så låg som möjligt. Att kvalitetssäkra genom att t ex låsa vissa sidor eller förbättra den programvara som letar fel, påverkar däremot inte maktstrukturen lika tydligt i uppslagsverket, och att kvalitetssäkra kan vi i undersökningen se att alla deltagare i debatten kan enas om att det skulle vara till fördel för processen.

Man kan fråga sig vems kunskap som egentligen finns representerad på Wikipedia. 2009-10-27 skrev DN i en artikel att mansdominansen är en fara för Wikipedia. Dessutom görs den största delen artiklar av en liten mängd författare precis som Guldbbrandsson skriver.

Därigenom är det egentligen ganska få som står bakom den bild vi får av världen genom Wikipedia. Att undersöka diskursanalytiskt handlar egentligen om maktfrågan – vem som säger vad och varför. Och som vi kan se i undersökningen är det de som har expertis som vinner mest gehör. I traditionella uppslagsverk bildas en elit av experter som får skriva kunskapen, och på Wikipedia blir det en ny elit av inte bara experter utan också av de som är flitiga med övrigt arbete. Ändå kan man påstå att det precis som i diskursordningarna är som på Wikipedia så att experterna vinner mer gehör.

Egentligen behöver det inte vara ett problem att experter är experter. Åsiktsmaskiner som Hörstadius driver igång en sådan här diskussion ytterligare, men trots det fungerar det egentligen på det traditionella viset i alla fall – det finns onkeligen en konsensus kring expertis. I undersökningen kan man ändå hitta en ambivalens i de flesta uttalanden som handlar om att det finns en åsikt med förbehåll. Kvalitetssäkringar och expertis är fundamentalt, men amatörer kan också vara till nytta – eller också tas amatörerna i försvar samtidigt som kvalitetssäkring förstås är ett måste. Man kan jämföra med släkt- och hembyggdsforskaren som faktiskt bidrar med fakta, trots att han eller hon inte nödvändigtvis är en forskare i vanlig bemärkelse. I de bästa av världar skulle uppslagsverket skrivits som Nupedia (den ursprungliga versionen), där experter förhandsgranskar vad som trycks. Dessvärre verkar det ekonomiskt sett inte möjligt för närvarande, så istället kan man dra nytta av att även amatören har potential, för många fler än akademiker kan ju referera och ange fotnötter. Dessutom finns det en mängd andra typer av kvalitetssäkringar som kan göras under tiden. Olika sätt att kvalitetssäkra, både existerande och nya, vore intressant att utforska i en vidare undersökning.

Litteraturförteckning

Litteratur

Bell, David. 2001. *An Introduction to Cybercultures*. USA och Kanada: Routledge.

Benkler, Yochai. 2006. *Wealth of Networks, How Social Production Transforms Markets and Freedom*. Yale University Press.

Campbell-Kelly, Martin och William Aspray. 1999. *Computer - a history of the information machine*. New York: Basic Books.

Campbell-Kelly, Martin och William Aspray. 1999. *History of the Internet – a chronology, 1843 to the present*. Santa Barbara, Californien: Moschovitis Group, Inc.

Feyerabend, Paul. 1975. *Against Method*. USA/ UK: Verso.

Guldbrandsson, Lennart. 2008. *Så fungerar Wikipedia – allt du behöver veta om hur man bidrar, om kritiken och kvalitetssatsningarna*. Malmö: Hexa förlag.

Ilshammar, Lars. 1998. ”Från supervapen till supermarket”. Blomkvist, Per och Arne Kaijser (red.), *Den konstruerade världen – tekniska system i historiskt perspektiv*. Stockholm/ Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.

Keen, Andrew. 2007. *The Cult of the Amateur - How today's Internet is Killing Our Culture and Assaulting Our Economy*. London/ Boston: Nicholas Brealey Publishing.

Lih, Andrew. 2009. *The Wikipedia Revolution, How a Bunch of Nobodies Created the World's Greatest Encyclopedia*. New York: Hyperion.

Nordfors, Lennart och Bert Levin. 1999. *Internetrevolutioner*. Smedjebacken: Ekerlids förlag.

Surowiecki, James. 2007. *Massans vishet – hur det kommer sig att flera stycken är smartare än några få och hur kollektiv klokskap formar affärsverksamheter och ekonomier, samhällen och nationer*, Stockholm: Santérus förlag.

Winther Jørgensen, Marianne och Louise Phillips. 1999. *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur Lund.

Artiklar

Edenholm, Yvonne. 2008. ”Wikipedias grundare kritiserar sin skapelse”. *DN*. 2008-07-04, s D7.

Ekström, Andreas. 2007. ”Makten ger ansvar. Wikipedia behöver uppdatera både innehåll och arbetssätt”. *Sydsvenskan*. 2007-08-10, s B04.

Hörstadius, Erik. 2007. ”Gunnar är vår nya uppslagsbok”. *DN*. 2007-09-30, s A24.

Ingdahl, Waldemar. "Waldemar Ingdahl om Wikipedia: När censureras Wikipedia?". *Expressen*. 2007-12-02, s 4.

Johansson, Hanna. 2007. "Wikipedia – utmaning eller pedagogiskt verktyg". *Datorn i utbildningen*. 2007, häfte 2, s 28-29.

Jurjaks, Arvid. 2009. "Så styrs kunskapen av wikipedianerna". *Sydsvenskan*. 2009-07-05, s B06.

Taylor, Chris. 2005. "It's a Wiki, Wiki World", *Time*. 2005, häfte 3, s 38-40.

Källemark, Torsten. 2009. "Forskare kan lyfta Wikipedia – Torsten Källemark om grodor på internet". *Aftonbladet*. 2009-06-13, del ab s 5.

<http://www.aftonbladet.se/kultur/article5375250.ab>

Övrebö, Olav Anders. 2006. "Kärlek, respekt och Wikipedia". *Axess*. 2006, nr 6, s 30-32.

Internetkällor

Blom, Elina, 2009-08-17. "Hur visst folk sanningen före wikipedia?", *IDG*.

<http://www.idg.se/2.1085/1.241445/hur-visste-folk-sanningen-fore-wikipedia%20d%C3%A4rf%C3%B6r%20intressant>

Findahl, Olle. 2008. *Svenskarna och internet*. World Internet Institute.

http://www.wii.se/publicerat/rapporter/doc_download/6-svenskarna-och-internet-2008.html

Cohen, Noam. 2009-08-25. "Wikipedia". *New York Times*.

<http://topics.nytimes.com/top/news/business/companies/wikipedia/index.html>

Pointurier, Yvan. 2002. "Switching technology". University of Virginia.

<http://www.cs.virginia.edu/~mngroup/projects/mpls/documents/thesis/node8.html>

Leiner, Barry, M. och Vinton G. Cerf m. fl. Senast uppdaterad 2003. "Transition to Widespread Infrastructure" och "The initial internetting concepts". *Internet Society*.

<http://www.isoc.org/internet/history/brief.shtml#Transition>,

http://www.isoc.org/internet/history/brief.shtml#Initial_Concepts, första stycket

Netlingo. Besökt 2009-12-10. "Interface" och "Community".

<http://www.netlingo.com/word/interface.php>

<http://www.netlingo.com/word/online-community.php>

Reimer, Jeremy, 2005. "Total share: 30 years of personal computer market share figures", *Ars Technica*.

<http://arstechnica.com/old/content/2005/12/total-share.ars/3>

Ledare. 2007-08-19. "Långsam Revolution", *DN*.

<http://www.dn.se/opinion/langsam-revolution-1.767627>

Schimanski, Folke. 2008-06-13. "Är Wikipedia att lita på?". *IDG*.

<http://www.idg.se/2.1085/1.167780>

Searchwindevelopment. Senast uppdaterad 2006. "The internet"
http://searchwindevelopment.techtarget.com/sDefinition/0,,sid8_gci212370,00.html

Teach-ICT. Besökt 2009-12-10. "What is Paketswitching?".
http://www.teach-ict.com/technology_explained/packet_switching/packet_switching.html

Wikimedia Meta Wiki. Senast uppdaterad 2009. "Lists of Wikipedias".
http://meta.wikimedia.org/wiki/List_of_Wikipedias#1_000_000.2B_articles

Wikipedia. Senast uppdaterad 2009. "Benefactors", "Internet", "Wikipedia: What Wikipedia is not"

http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page
<http://wikimediafoundation.org/wiki/Benefactors>
<http://en.wikipedia.org/wiki/Internet>, första stycket
<http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:NOT>

"Wikipedia Survives Research Test". 2005-12-15. BBC News.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4530930.stm>